

Hrvatski zavod za javno zdravstvo
Zagreb, 11.03.2020.

Preporuka za postupanje vezano uz pojavu COVID-19 bolesti uzrokovane novim koronavirusom i vjerska slavlja i druga vjerska okupljanja

Prema trenutnim podacima (na dan 3.11.2020.) Europskog centra za prevenciju i kontrolu bolesti (ECC) u svijetu je zabilježeno preko 118.000 oboljelih od COVID-19 bolesti, od čega gotovo 38.000 izvan Kine, a u Europi (EU/EA i UK) gotovo 17.500. Italija do danas bilježi 10.149 oboljelih i 631 umrlih. Francuska bilježi 1.784 oboljela, Njemačka 1.296, Švicarska 476, Španjolska 1.639. U ostalim zemljama u bližem susjedstvu u Austriji se bilježi 182 oboljela, Sloveniji 31, Mađarskoj 12. U svijetu se bilježi gotovo 4.300 smrti, od čega 711 u zemljama članicama EU/EEA i UK. Prema dostupnim podacima do sada se u svijetu oporavilo 66.216 osoba.

U Hrvatskoj je do sada zabilježeno 16 oboljelih od COVID-19 bolesti, od kojih je 5 oboljelih u Rijeci, 5 u Zagrebu, 4 u Varaždinu i 2 u Puli.

U svim zemljama, uključujući u Hrvatskoj, intenzivno se provode mjere prevencije, ranog otkrivanja oboljelih i njihovog liječenja, kao i utvrđivanja osoba potencijalno izloženih zarazi i provođenja zdravstvenog nadzora nad njima u trajanju od 14 dana od zadnjeg kontakta s oboljelim odnosno napuštanja područja sa uspostavljenom lokalnom transmisijom virusa.

Pojava oboljelih od akutne respiratorne bolesti u kineskoj provinciji Hubei uzrokovane novim koronavirusom počela je u prosincu 2019., kada je uočeno grupiranje oboljelih od upale pluća u gradu Wuhan, Hubei provincija u Kini. Oboljeli su razvili simptome povišene temperature, kašlja i otežanog disanja s radiološkim nalazom infiltrata obostrano na plućima. Prvi slučajevi se epidemiološki povezuju s boravkom na veleprodajnoj tržnici morskih i drugih živih životinja. Kao uzročnik početkom siječnja identificiran je novi tip koronavirusa koji prije nije bio otkriven kod ljudi, službeno nazvan SARS-CoV-2 (od engl. *severe acute respiratory syndrome coronavirus 2*, teški akutni respiratorni sindrom). Bolest koju uzrokuje SARS-CoV-2 nazvana je koronavirusna bolest 2019 (COVID-19 od eng. *Coronavirus disease 2019*).

Epidemija COVID-19 se brzo proširila i na druge kineske pokrajine, ali i izvan Kine. Tako se u posljednje vrijeme javlja sve veći broj oboljelih u drugim zemljama izvan Kine poput Južne Koreje, Irana, Japana, Singapura, Hong Konga, ali i u Europi, posebice u Italiji, ali i u drugim državama poput Francuske, Njemačke, Švicarske, Španjolske i dr. Broj oboljelih i umrlih se mijenja iz dana u dan. Najnoviji podaci o broju oboljelih i umrlih dostupni su na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (<https://www.hzjz.hr/medunarodna-istrazivanja/koronavirus-najnoviji-podatci/>). Zbog brzine širenja

epidemije i velikog broja nepoznanica vezanih za SARS-CoV-2, Svjetska zdravstvena organizacija je 30. siječnja 2020. proglasila epidemiju COVID-19 javnozdravstvenom prijetnjom od međunarodnog značaja.

Prema raspoloživim podacima, inkubacija COVID-19 iznosi od 2 do 14 dana, najčešće 5-6 dana. Prema dosadašnjim podacima, najčešće su zabilježeni simptomi su povišena tjelesna temperatura, kašalj, otežano disanje, bolovi u mišićima te umor i opća slabost. Teži simptomi i potreba intenzivnog liječenja češća je u osoba starije životne dobe, te u onih osoba koje imaju već neke kronične bolesti poput primjerice šećerne bolesti, krvožilnih bolesti, malignih bolesti i slično. Postojeća zapažanja upućuju da bolest često započinje blažim simptomima dišnog sustava, a do pogoršanja dolazi u drugom tjednu bolesti. Nema cjepiva niti specifičnog lijeka. Liječenje je suportivno.

S obzirom na epidemiološku situaciju u Europi i pojavu oboljelih od COVID-19 u Hrvatskoj, preporučamo slijedeće mjere za sprječavanje i smanjenje rizika širenja bolesti uzrokovane novim koronavirusom COVID-19.

Preporuke postupanja za smanjenje rizika zaraze novim koronavirusom (SARS-CoV-2)

Pravilno pranje ruku vodom i sapunom ili korištenje dezinficijensa ključni su za sprječavanje infekcije. Ruke treba prati često i temeljito sapunom i vodom najmanje 20 sekundi. Kada sapun i voda nisu dostupni možete koristiti dezinficijens koji sadrži najmanje 60 % alkohola. Virus ulazi u tijelo kroz oči, nos i usta. Stoga ih nemojte dirati neopranim rukama.

Za zdrave osobe u svakodnevnom životu ne preporuča se nositi zaštitnu medicinsku kiruršku masku. Kirurške maske se prvenstveno koriste za sprječavanje širenja infekcije s bolesnih ljudi na druge. Trebaju ih nositi oboljeli da ne šire zarazu, neki kronični bolesnici kojima će to preporučiti liječnik te zdravstveni radnici koji skrbe o oboljelima.

Opće mjere zaštite:

- redovito perite ruke sapunom i vodom ili koristite dezinfekcijsko sredstvo na bazi alkohola
- kada kašljete i kišete prekrijte usta i nos papirnatom maramicom i poslije ju odbacite u koš za otpad te operite ruke
- izbjegavajte bliski kontakt (manje od 1 do 2 metra) s osobama koji imaju simptome infekcije dišnih putova, odnosno koji imaju najmanje jedan od sljedećih simptoma: povišena tjelesna temperatura, kašalj, poteškoće s disanjem, kratak dah.

Preporuke za vjerske službenike:

Aktivno potičite i podsjećajte sudionike vjerskih slavlja i drugih vjerskih okupljanja da:

- se pridržavaju preporuka općih mjera zaštite od respiratornih zaraznih bolesti (higijene ruku i nosa)
- ne dolaze na vjerska slavlja i okupljanja u slučaju bolesti i pojave simptoma infekcije dišnih putova (povišena tjelesna temperatura, kašalj, poteškoće s disanjem, kratak dah)
- izbjegavaju odlazak na vjerska okupljanja i vjerska slavlja osobe koje su bile u područjima zahvaćenim širenjem zaraze ili su bile u doticaju s osobama koje su vjerojatno ili potvrđeno oboljele od COVID-19 bolesti 14 dana od napuštanja zahvaćenog područja ili doticaja s oboljelom osobom, te da se pridržavaju uputa liječnika o zdravstvenom nadzoru
- izbjegavaju odlazak na vjerska slavlja i druga vjerska okupljanja, posebice onih koja uključuju veći broj prisutnih, tijekom trajanja aktualne situacije vezano uz sprječavanje širenja infekcije novim koronavirusom osobe starije životne dobi i osobe s kroničnim bolestima (primjerice bolesti srčanožilnog ili dišnog sustava, šećerna bolest, maligne bolesti)

Specifične mjere prilikom održavanja vjerskih slavlja:

- ukloniti blagoslovljene vode u škropionicama i ostaviti ih prazne iz crkava, kapela i drugih liturgijskih prostora kojom vjernici čine znak križa prilikom ulaska i izlaska iz navedenih prostora
- izostaviti pozivanje vjernika da pružaju znak mira rukovanjem prilikom vjerskih misnih slavlja
- svećenik – djelatelj svete pričesti treba prije misnog slavlja oprati ruke sapunom i vodom, a neposredno prije početka dijeljenja svete pričesti vjernicima primijeniti dezinficijens za ruke na bazi alkohola
- prilikom pripreme svog materijala potrebnog za održavanje vjerskog slavlja potrebno je pridržavati se svih propisanih higijenskih mjera (primjerice prilikom rukovanja sa svetom pričesti za pripremu dijeljenja)
- svećenik – djelatelj svete pričesti treba dijeliti hostiju svete pričesti isključivo na ruku, a ne u usta, kako bi se izbjegao svaki fizički kontakt između svećenika - djelatelja svete pričesti i vjernika

U vezi navedenoga, s obzirom na moguću brzu promjenu epidemiološke situacije preporuča se pratiti upute Nacionalnog kriznog stožera civilne zaštite, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Ministarstva zdravstva, te postupati sukladno preporukama.

Preporuke za sudionike vjerskih slavlja i drugih okupljanja:

- osobe koje imaju povišenu temperaturu ili simptome dišnog sustava (kašalj, poteškoće disanja, kratak dah) trebaju odgoditi dolazak na vjerska okupljanja i slavlja
- osobe koje su unatrag 14 dana boravile na zahvaćenim područjima transmisije bolesti COVID-19 ili bile u bliskom kontaktu sa osobom koja ima vjerojatnu ili potvrđenu COVID-19 infekciju neka ne sudjeluju na vjerskim slavljinama i drugim vjerskim okupljanjima, te neka postupaju prema preporukama nadležnih institucija i nadležnog liječnika o zdravstvenom nadzoru
- osobe starije životne dobi i osobe s kroničnim bolestima (primjerice bolesti srčanožilnog ili dišnog sustava, šećerna bolest, maligne bolesti) neka izbjegavaju odlazak na vjerska slavlja i druga vjerska okupljanja, posebice onih koja uključuju veći broj prisutnih, tijekom trajanja aktualne situacije vezano uz sprječavanje širenja infekcije novim koronavirusom
- svi posjetitelji vjerskih slavlja i drugih vjerskih okupljanja trebaju se pridržavati općih mjera zaštite (što češće prati ruke, pokrivati usta i nos prilikom kašljanja papirnatom maramicom ili laktom, izbjegavanje rukovanja, izbjegavanje dodirivanja očiju, usta i nosa)
- izbjegavanje bliskog kontakta (manje od 1-2 metara) s bolesnim ljudima koji imaju simptome infekcije dišnih putova, šmrcaju, kišu i kašlju i/ili imaju povišenu tjelesnu temperaturu

Uz navedeno, preporučeno je u prostorima u kojima se odvijaju vjerska slavlja i druga okupljanja, osigurati:

- Jasno istaknute upute i preporuke za pridržavanje općih pravila o higijeni ruku i nosa
Plakati o pravilnom pranju ruku i mjerama zaštite
https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Pranje_ruku_.pdf
https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Plakat-za-javne-prostore-B1-COVID-19_HR-ENG.pdf
- Redovito provjetranje prostora

- Prema mogućnostima primjenjivati mjere pojačane higijene i svakodnevnog čišćenja vjerskih prostora
- Prema mogućnosti, preporučljivo je osigurati punktove s dezinfekcijskim sredstvima za ruke u prostorima za vjernike i uz njega kratku obavijest o općim mjerama smanjenja rizika od zaraznih bolesti.

S obzirom na epidemiološku situaciju, situacija se brzo može mijenjati, pa se i ove preporuke mogu promijeniti, stoga pratite mrežne stranice HZJZ-a (www.hzjz.hr) i Ministarstva zdravstva (www.zdravlje.gov.hr) na kojima se svakodnevno objavljuju ažurirani podatci vezano uz koronavirus, kao i mjere prevencije:

<https://zdravstvo.gov.hr/koronavirus-i-mjere-prevencije/4952>

<https://www.hzjz.hr/medunarodna-istrazivanja/koronavirus-najnoviji-podatci/>

<https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/pitanja-i-odgovori-o-novom-koronavirusu-2019-ncov/>

U prilogu dodatne informacije o novom koronavirusu (SARS-CoV-2) i bolesti koju uzrokuje (COVID-19).

OSNOVNE INFORMACIJE O NOVOM KORONAVIRUSU (SARS-CoV2) I BOLESTI KOJU UZROKUJE COVID-19

1. Što je novi COVID-2019? Što je SARS—CoV-2?

Novi koronavirus koji se pojavio 2019. godine nazvan je SARS—CoV-2, otkriven je u Kini krajem 2019. Radi se o novom soju koronavirusa koji prije nije bio otkriven kod ljudi. Bolest uzrokovana tim virusom naziva se COVID-2019.

2. Odakle potječu koronavirusi?

Koronavirusi su virusi koji cirkuliraju među životinjama no neki od njih mogu prijeći na ljude. Nakon što prijeđu sa životinje na čovjeka mogu se prenositi među ljudima.

Velik broj životinja su nositelji koronavirusa. Na primjer, koronavirus bliskoistočnog respiratornog sindroma (MERS-CoV) potječe od deva dok SARS potječe od cibetke, životinje iz reda zvijeri srodnih mačkama.

3. Može li se ovaj virus usporediti sa SARS-om ili sezonskom gripom?

Novi koronavirus otkriven u Kini genetski je usko povezan s virusom SARS iz 2003. i ta dva virusa imaju slične karakteristike, iako su podaci o ovom virusu još uvijek nepotpuni.

SARS se pojavio krajem 2002. godine u Kini. U razdoblju od osam mjeseci 33 države su prijavile više od 8000 slučajeva zaraze virusom SARS-a. Tada je od SARS-a umrla jedna od deset zaraženih osoba.

Trenutno dostupne informacije nisu dovoljne da bi se sa sigurnošću moglo reći koliko je smrtonosan 2019-nCoV. Ipak, preliminarni nalazi ukazuju da je on manje smrtonosan od SARS-CoV.

Iako se nCoV i virusi gripe prenose s osobe na osobu i mogu imati slične simptome, ta dva virusa su vrlo različita te se stoga i ponašaju drugačije. Još je prerano donositi zaključke o načinu širenja 2019-nCoV. Ipak, preliminarni podaci ukazuju da se 2019-nCoV prenosi kao SARS.

4. Kako se virus prenosi? Koliko lako se on širi?

Iako virus potječe od životinja, on se sada širi s osobe na osobu (prijenos s čovjeka na čovjeka). Trenutno dostupni epidemiološki podaci nisu dovoljni za utvrđivanje lakoće i uspješnosti širenja virusa među ljudima. Izgleda da se virus uglavnom prenosi kapljičnim putem pri kihanju i kašljanju.

Trenutno se procjenjuje da vrijeme inkubacije 2019-nCoV (vrijeme između izlaganja virusu i pojave simptoma) traje između dva i 12 dana. Iako su ljudi najzarazniji kada imaju simptome nalik gripi, postoje naznake da neki ljudi mogu prenijeti virus bez da imaju simptome ili prije nego se oni pojave. Ukoliko se ovaj podatak potvrdi, to će otežati rano otkrivanje zaraze 2019-nCoV. To nije neuobičajeno kod virusnih infekcija, kao što se vidi iz primjera ospica, ali za ovaj novi virus nema jasnih dokaza da se bolest može prenijeti prije pojave simptoma.

Ako se ljudi zaraženi 2019-nCoV testiraju i na vrijeme dijagnosticiraju te se provedu stroge mjere kontrole zaraze, vjerojatnost uspješnog prijenosa s čovjeka na čovjeka među europskim stanovništvom je niska. Sustavna provedba mjera za prevenciju i kontrolu pokazala se učinkovitom u kontroli SARS-CoV i MERS-CoV virusa.

MEDICINSKE INFORMACIJE

1. Koji su simptomi zaraze 2019-nCoV?

Koliko je poznato, virus može uzrokovati blage simptome slične gripi poput:

- povišene tjelesne temperature
- kašlja
- otežanog disanja
- bolova u mišićima
- umora

U težim slučajevima javlja se teška upala pluća, sindrom akutnog otežanog disanja, sepsa i septički šok koji mogu uzrokovati smrt pacijenta. Osobe koje boluju od kroničnih bolesti podložnije su težim oboljenjima.

2. Jesu li neki ljudi pod većim rizikom od drugih?

Općenito djeca, starije osobe i osobe s kroničnim bolestima (poput povišenog tlaka, srčanih bolesti, dijabetesa, poremećaja jetre i bolesti dišnih puteva) imaju veći rizik razvoja težih simptoma zaraznih bolesti. S obzirom da se radi o novoj bolesti te su dostupni podaci nepotpuni, još ne znamo koje skupine ljudi imaju teži ishod zaraze COVID-19.

3. Postoji li liječenje bolesti uzrokovane SARS—CoV-2?

Ne postoji posebno liječenje za ovu bolest. Pristup liječenju pacijenata s infekcijama vezanim uz koronavirus je liječenje kliničkih simptoma (npr. povišene temperature).

Pružanje njege (npr. pomoćna terapija i praćenje – terapija kisikom, infuzija i antiviralni lijekovi) može biti vrlo učinkovito kod zaraženih osoba.

4. Gdje se mogu testirati?

Ako vaš liječnik smatra da se trebate testirati na SARS—CoV-2, uputit će vas u daljnji postupak. Trenutno se dijagnostika provodi samo u Klinici za infektivne bolesti u Zagrebu.

PREVENCIJA

Što učiniti ako sam bio u bliskom doticaju s osobom oboljelom od COVID-19?

Osoba koja je tijekom zadnjih 14 dana bila u bliskom kontaktu s oboljelim od COVID-19 bit će stavljena pod aktivni nadzor u samoizolaciji. To znači da će osoba biti u samoizolaciji doma, mjeriti tjelesnu temperaturu jednom dnevno te javiti zdravstveno stanje nadležnim epidemiologom. Ako osoba pod zdravstvenim nadzorom razvije znakove respiratorne bolesti, epidemiolog koji provodi nadzor postupit će u skladu sa sumnjom na COVID-19 (dogovara se transport u bolnicu radi dijagnostike i liječenja), a kontakti se stavljaju pod zdravstveni nadzor. Ako osoba po završetku zdravstvenog nadzora ne razvije simptome respiratorne bolesti, epidemiolog šalje obavijest o završetku zdravstvenog nadzora nadležnim ustanovama.

Koja su pravila za dezinfekciju/pranje ruku?

Pranje ruku sapunom i vodom ključni su za sprječavanje infekcije. Ruke treba prati često i temeljito sapunom i toplom vodom najmanje 20 sekundi. Kada sapun i voda nisu dostupni možete koristiti dezinficijens koji sadrži najmanje 60 % alkohola. Virus ulazi u tijelo kroz oči, nos i usta. Stoga nemojte dirati lice (oči, nos i usta) nemojte dirati neopranim rukama.

Jesu li kirurške maske učinkovita zaštita protiv SARS—CoV-2?

Kirurške maske sprječavaju širenje infekcije s bolesnih ljudi na druge. Kirurške maske su manje učinkovite u zaštiti ljudi koji nisu zaraženi. Za uobičajeni socijalni kontakt s oboljelim dovoljna je kirurška maska i održavanje udaljenosti najmanje jedan metar od bolesnika. Zdravstvenim djelatnicima koji su u doticaju s pacijentima za koje se sumnja ili je potvrđen SARS—CoV-2 savjetuje se korištenje kirurške maske ili maske veće razine filtriranja (FFP2), a kod zahvata gdje se stvara aerosol FFP3 maske.

Postoji li cjepivo protiv SARS—CoV-2?

Trenutno ne postoji cjepivo protiv koronavirusa, pa tako ni protiv SARS—CoV-2. Zato je važno spriječiti infekciju ili njeno daljnje širenje.

Štiti li me ovogodišnje cjepivo protiv gripe od SARS—CoV-2?

Virus gripe i SARS—CoV-2 su vrlo različiti i cjepivo protiv sezonske gripe ne štiti od bolesti uzrokovane virusom SARS—CoV-2.

Sezona gripe u Europi još traje, a cjepivo protiv gripe je najbolja dostupna zaštita od sezonske gripe. Najbolje ga je primiti prije početka sezone gripe kako bi se stigla razviti zaštita.